Commentarius Medicus

DE

APHTHIS NOSTRATIBUS,

Seu

Belgarum Spruw.

AUTHORE
VINCENTIO KETELAER
MED. DOCT.

AMSTELODAMI,

Apud JOH. FRED. BERNARD.
1715.

WELLCOME
HISTORICAL
MEDICAL
LIBRARY

Nobilissimo, Amplissimo,

Prudentissimoque

SENATUI ZIRIZÆANOS.

Agnum, Patres conscripti, miraculum homo est; sive partem hujus intuemur inferiorem, pusillam corporis machinam, quæ summo artificio & compendio vastissimam mundi molem exhibet, & qua (ut

Senecæ verbis utar) nihil neque majus neque ornatius rerum natura genuit , five majeftatem fpectamus animæ , quæ naturæ & ortus fui dignitate omnem materiam longè prætervecta, velut princeps & rerum arbitra præfulget ; fed hujus admirationi nihil deeft , fi utriufque à fe quàm remotiffimè naturâ diffidentis amicam , familiarem ac individuam unionem atque comitatum contemplamur , imprimis cùm neutrum alterius ope vel fit , vel vivat , fed fuo utrumque infito peculio fe prctegat. Sed quantis parafangis reliqua omnia fplendor hominis à tergo relinquit , tanto hujus inveftigatio difficilior & cognitio defperatior. Ab omni fæculorum memoriâ qui fublimioribus curis eminere ftuduerunt , hunc potiffimum fcrutati funt , vel ut nuda fpeculatione mentem pafcerent , vel in remedium humanarum calamitatum veluti deorum filii quippiam conferrent. Neutrorum conatus improbandi : Quippe per quos pomæria

hu-

humanæ reipublicæ & promoventur & excoluntur. Horum exemplo, Patres conſcripti, ut meæ erga vos obſervantiæ, atque hujus breviuſculi otii mei ratio conſtaret, de Aphthis Noſtratibus commentariolum edidi vobiſque inſcripſi ac dicavi. Quidni vobis? Inter quos ſi illæ non primùm innotuere mihi, ſaltem longo rerum uſu penitiùs penetratæ propiùs conſpiciendas ſe præbuerunt. Plurima inſuper veſtra in me merita ſuo ſibi jure nullum non officiorum genus exigunt: Eâ animorum propenſione, humanitate, ac beneficentiâ me proſecuti eſtis, ut in patriâ urbe non alia quis verecundis votis ſibi promiſerit, quam in me externum cumulatiſſimè contuliſtis. Quas ob cauſas ne impudentiæ poſtuler, à qualicunque pro re nata gratitudine ſperandum eſſe mihi perſuadeo. Vobis ſi hæc animi atque obſequii mei pignora haud ingrata intelligam, immane quantum alacritatis accedet ad perpolienda majorum vigiliarum opera,

vestrâque amplitudine digniora. Valete. Scribebam Zzææ exeunte Augusto cIɔ. Iɔc. Lxix.

IN

Eruditissimi Viri

VINCENTII KETELARII,

Medici, & Gymnasiarchæ

ZIRIZÆANI,

Commentarium

De Aphthis Nostratibus.

Majorum veneranda ævi stat gloria scriptis,
Queîs medicam dubius consulat æger opem.
Sed malè multa tamen, non intellecta leguntur,
Sæpius & priscâ non redit arte salus.
Quæque suos patitur manes mutabilis ætas,
Quæque sui quæritur semina terra mali.
Antiquos nostræ latuere Machaonas Aphthæ,
Et latuit medicas, his adhibere manus.
Non veterum auxilio, nec defensoribus istis
Corpus eget; melius postulat artis opus.
Quum variant morbi, variantur temporis artes;
Ut nova cura malis convenienter eat.
Hanc docet, & monstrat Ketelaria *penna salutem,*

Judiciumque suum, quo tueatur, habet.
Tempora temporibus discernit, nomina rebus,
Signaque cum causis ingeniosa notat.
Ex merito tibi surgit honor, Doctissime Rector,
Et calami famam nobilioris habes.
Vocis iter claudunt præstrictis faucibus Aphthæ,
Sæpe immaturæ sunt quoque causa necis:
Sed tibi dant vitam; dum te fecêre disertum;
Et patet in laudes area lata tuas.

ROCHUS HOFFERUS.

COM-

COMMENTARIUS
DE
APHTHIS
NOSTRATIBUS,
Seu
Belgarum Sprouw.

Nde malo huic, quod ſeptentrionalibus hiſce plagis tam frequens atque anceps eſt, Aphtarum nomen ſit inditum, meritò miramur. Nam quæ à priſcis Medicinæ conditoribus nobis Aphthæ deſcribuntur, adeo à noſtris diverſæ ſunt, ut toto cœlo diſtent. Hippocrates Aphoriſmo vigeſimo quarto Sectionis tertiæ, multiſque aliis locis, inter morbos primæ infantium ætatis proprios eas numerat, & ſuperficiaria oris ulcera, maligna & ſerpentia, ignea quadam caliditate prædita vocat, quæ nuper natis infantibus, tenelliſque accidunt. Ad ea Galenus, in puerulis, ait, recèns in lucem editis Aphthas fieri. Sic autem vocant ulcerationes oris

 ſuperficia-

ſuperficiarias, præ mollitie maximè inſtrumentorum exortas, quæ neque contactum, neque lactis qualitatem ferre poſſunt, quod non parum ſeri in ſe continet. Eſt autem id naturâ abſtergendi facultate præditum, adeo ut mirum non ſit, ſi in mollioribus corporibus quaſdam in ſuperficie ulcerationes efficiat: Et alibi facilè eas placari inquit, ſi infantis os, cibis & potibus prorſus inſuetum, modicè aſtringas. Nec oris tantum, ſed & aliarum partium fervida & ſuperficiaria ulcera Aphthas vocarunt. Unde Hippocrati ἀφθᾷν τὰ αἰδοῖα dicuntur. Sic illi, & ex illis omnis Medicorum Natio deinceps uno fere ore locuta eſt. Qui acrimoniam & corruptionem neſcio quam aſſumptorum, è ventriculo exhalantium aut è capite in ſubjectum os procumbentium, cauſam earum ſtatuêre, & repellentium uſu tractavêre. Noſtrates verò Aphthæ ab his omnibus procul ſint, & naturâ, cauſis, ipſâque curandi methodo differant, in progreſſu patebit. Quod praxim auſpicantibus non leviter ſemper impoſuit, quos nomina & Veterum ductum ſecutos in exitiales errores ſæpe lapſos fuiſſe neceſſe eſt. Non utique dubitem, ſi animi ſenſa candidè aperire licet, aſſerere, id vitii, quod vulgari notione Aphthas appellamus, iis qui Medicinam nobis tradidêre, vel plane fuiſſe incognitum, vel alterius apud illos quàm hîc indolis;

indolis, ut mirum non sit, nulla aut obscura ejus vestigia monumentis eorum contineri. Quid enim? si hodie Gallia, Italia, Hispania & calidiores regiones id adeo ignorent ut ne fando quidem de eo quicquam inaudivisse videantur, saltem ex Practicis eorum nemo, ut nobis conspicitur, prælibaverit aut attigerit; quid de Antiquis existimabimus, qui eodem aut ferventiori cœlo usi sunt? Fateor quidem Hipocratem in calce Prognosticorum hæc de se prædicare: Non esse quod à quoquam nomen alicujus morbi desideretur, quod iis libris descriptum non sit: Quippe signa ibi tradita vera esse & in Lybia, & in Delo & in Scythia, id est, regione calidissima, temperata, frigidissima. Ubi non tam Græciæ quam universi mundi praxim ob oculos posuisse videtur, & eum rerum usum assecutus, ut omnes humani corporis affectiones viderit atque indicarit. Quamquam tanto viro, quem semper veneratus sum, nihil derogatum velim, affirmare tamen id ausim, si tantâ frequentiâ, tantoque periculo, ut nobis, ita antiquis Aphthæ unquam visæ fuissent, non tam oscitanter, negligenterque posteris eas exposuissent: Quippe qui minimos ac tutissimos quosque affectus eâ curâ, eâque ambitione prosecuti sint. Hac quoque causa nihil iis dignum à quopiam hactenus editum est; quod antiquos compilando ingentia volumina quis-
que

que malit condere, aut etiam mira ſectari, quàm endemia & patria vitia proprio ſtudio eruere. Sed de nomine eo minùs ligitandum eſt, quod majorum potiſſimum reverentia videtur receptum, ne quid uſquam locorum aut gentium foret quod priſcis illis patribus inobſervatum videretur.

Aphthas igitur, ut Nobis occurrunt, hoc modo fuſiùs & rudiùs deſcribo: Puſtulæ ſunt albicantes ſummis ac internis oris & interdum vicinis reſpirationis ac deglutitionis partibus inſidentes plerumque per lentam ac imperfectam criſin febribus ſupervenientes, borealibus his tractibus familiares. In tuberculorum & puſtularum ſenſum redigendas eſſe, non in ulcerum, fides oculorum evincit. Quid quæſo, iſtis cum ulcere? Non hîc ſolutio continui, non imminuta, ſed aucta magnitudo eſt. Pariter non exedendo eſcharam ſeu cruſtam tenellis partibus inducunt; ſed vel maturæ fruſtulatim decidunt, vel interiora repetendo non manifeſtiora ſui veſtigia, quàm ſi nunquam fuiſſent, in ore relinquunt. Eas quoque ſemper candeſcere, aut ſubalbicare & ad cineritium colorem vergere, imprimis ſi funeſtæ ſunt, nihilo minus liquet. Ut rubræ & atræ pro humoris differentia ſpeculantium potiùs figmenta ſint quàm uſu inveniantur. Saltem dum meliora doceamur eas negamus. Non enim veiſimile eſt, ut in rebus ſibi adeo vicinis & cognatis fors tantum

polleat,

polleat, cùm albæ plus millies nobis oblatæ ſint, ut rubrarum, nigrarumve ne umbræ quidem unquam apparuerint. Superficiariæ hæ puſtulæ candentibus apiculis orbiculatis utrimque ab uvula frequentiſſimè incipiunt & inde per devexiores palati partes progreſſæ, illis finibus aliquando continentur: Interdum ſi graviores ſint, toto ore ſparguntur: Linguam, gingivam, atque ipſa labia, quà ori intus obtenduntur, occupant. Sæpe nec his limitibus ſubſiſtunt ſed pomæria proferunt ad imas fauces, gulam, œſophagum & quæ his continua copioſiùs ſero ſolent prolui. Hujus rei non levia nec pauca indicia ſunt: Nam ut ea præteream quæ à deglutiendi & ſpiritum ducendi difficultate petuntur, inſtar omnium documento eſt, Apthas, quando jam maturuerunt & excernuntur, tantâ copiâ aliquos dies & per os & per alvum nonnunquam rejici, ut aliquot pelves vel matulæ congeſtas eas vix capiant.

Non inficias eo tenacem & glutinoſum mucum, qui individuus earum comes eſt, videri poſſe illas augere: tamen quocunque modo res expenditur, tantùm Aphtharum ſemper relinquitur, ut nec os, nec quicquid eſt vicinarum partium tantum earum vim capiat. Ut non immerito videri poſſim ſtupore quodam in eam opinionem raptus, tantis Aphthis conſpectis, ipſum ventriculum & tenuia inte-

ſtina

ſtina interiùs tota iis obſeſſa fuiſſe. Sed de hac re noſtratium practicorum judicium eſto: Diſſimulare mentem fas non erat.

De cauſis Aphtharum & quomodo generantur major difficultas eſt, & quia rei caput, hîc paulo diutiùs & preſſiùs morandum. Ante omnia non temerè quidem videor mihi perſuaſiſſe, hunc affectum, qui omni ætati & ſexui communis eſt, eodem ſemper modo oriri & à cauſis pendere, quæ magnitudine atque acrimonia, ſeu quis malit malignitate quidem, nunquam autem naturâ diſſideant. Ut audiendi non ſint qui alias in nuper natis & infantibus, alias in adultis ponunt. Quippe puellorum Aphthas à lacte nutricis ſeroſiori aut acriori, molles & teneras oris partes erodente ac exedente naſci, aut aliâ quâdam causâ externâ oppido quàm ridiculum eſt. Omnis accimonia ſeu aſſumptorum, ſeu catharri è capite in ſubjectum os delapſi, ſeu è ventriculo exhalans non excitabit, ſed ut aſtringentia, natas Aphthas abolebit. Si oculis & obſervationibus ſuis practici mallent credere, quàm præjudiciis quæ temerè ab antiquis hauſêre, fateri cogerentur, nihil eſſe, quod generationem & Aphtharum maturationem plus remoretur quàm earum rerum uſum quas Aphtarum cauſas ſtatuunt. Quotidie videre eſt ſi ortis Aphthis prolapſus ſeri in fauces aut alias interiores partes ſuperveniat, quàm ſtatim

tim evanescant ac malo omine discedant. Sed non tam aliorum placita lacessere quam propria firmare ab instituti ratione monemur.

Omnes, quotquot sunt, Aphthas per crisin gigni, plerumque imperfectam & lentam; & unam ac solam causam agnoscere empyreuma, quod vario fonte in vasis natum à natura in dicta loca eliditur, ex animi sententia ut demonstretur, omnem hinc operam dabimus. Id haud difficulter persuadebitur, si illa notione & ratione Aphthæ spectentur, qua continuis & ardentibus febribus viridi constantique ætate superveniunt: Ibi genium suum imprimis produnt: Ibi earum ortum & eruptionem symptomata perturbationis criticæ manifestissimè ante eunt, alias seviora, alias mitiora pro causæ antecedentis & materiæ in vasis morbificæ copia ac malignitate, viriumque robore aut dejectione: Ibi subitam ad salutem aut mortem, in melius vel deterius mutationem fieri; & post naturæ morbique conflictum eas nasci longè evidentissimè conspicitur. Vario namque ancipitique marte res peragitur, nunc antecedentis causæ empyreumate illo à natura probè subacto ac mitigato per eas criticè expulso magnâ ægrorum euphoriâ & symphoriâ; nunc morbificâ materiâ uberiore, contumaciore aut maligniore negotium naturæ exhibente, prostratis viribus, ægrorum exitio cuncta tentantur, & vel nul-

læ Aphthæ prodeunt vel mox omnibus in pejus ruentibus, triumphante morbo, summâ animi angustiâ conduntur atque discedunt. Quam anadromen, quandocunque aut quotiescunque tandem fit, nisi anagoge vel naturæ sponte vel artis auxiliis sequatur pro depositis & conclamatis ægri meritò habentur. Quæ, quæso, evidentiora criseos indicia? Aphtharum materia ab internis ad externas, à nobilibus ad partes ignobiliores trusa bonam ac salutarem constantibus viribus mutationem causatur; contra symptomatico motu ab externis & ignobilioribus ad interna & nobiliora aut in vasa majora regurgitans, opprimendo, & tantum non exstingendo vitæ fontem, perniciem affert.

Fateor equidem perfectas crises, quæ statis diebus morbos plenissimè solvunt, in his oris quàm rarissimè occurrere, & crisium signa adeo confusa & obscura nobis offerri, ut fere frustra captentur: Nihilo tamen minùs imperfectas, quæ lentè & sensim exstirpant quicquid in corpore malorum est, frequentissimè dari constat. Quibus non immerito Aphthæ accensentur: Est enim affectus hic tardior & plerumque longiùs protrahitur, nec in dies tantum, sed in septimanas, nonnunquam menses. Contingit utique sæpissime, maximè si initio morbi universales vacuationes neglectæ fuerint, cum eæ per Aph-

thas

thas commodè post tentari nequeant, eam plethoram & cacochymiam in corpore exundare, quæ non nisi longo tempore per Aphthas, diaphoresin, sudores, urinam & lenia alviduca absumi possit. Nam venæsectioni, quod palmarium ad deplenda vasa præsidium est, aut acriori, iteratæve purgationi nullum locum esse post ortas Aphthas, si ex dictis nondum patet, pleniùs & fusiùs in earum curatione urgebitur. Adeo ut omnis vasorum colluvies Aphthis potissimum exhaurienda sit. Adhæc antequam periodum legitimè absolverunt, & omne miasma, Aphthis eliminandum sublatum est, variis de causis stationem deserunt & interna repetunt. Hoc casu maximam partem aut in solidum quà per excretionem, quà per anadromen evanescunt, adeo ut interius os, quod pridie aut aliquot ante horis undique iis obtectum erat, postridie vel paulo post omnibus liberum & vacuum sit, ægri expeditius deglutiendi & spirandi munia obeant, sibique restituti videantur. Sed qui debellatus apparet hostis, in insidiis latet, hoc plus metuendus, quò à vitalibus propiùs absit. Quodcunque istius miasmatis in vasa tunc rediit (ut ex recrudescente febri, cordis oppressione, citato interdum alvi profluvio, aliisque facilè colligitur) novam ibi materiam, quam sibi obnoxiam faciat, invenit; & fermenti vice in

ſuas partes rapit quicquid ſequi promptum paratumque eſt. Cum quo prælia inſtaurat, quibus ſi non fatiſcat & concidat, tamen plurimum quantum natura delaſſatur, & non niſi commodis alimentorum & medicamentorum adminiculis ſuffulta, denuo ſe exonerat, novaſque Aphthas gignit. Quæ non aliter fere quàm ſi nullæ unquam fuiſſent, ſuum ſpacium requirunt, quo maturentur & excernantur. Neque id ſemel, ſed interdum ſexies, ſeptieſve aut ſæpius contingit, ut expulſa Aphtharum cauſa, vitæ arcem infeſtis ſignis petat. Ex quibus videtur eſſe perſpicuum, omnes Aphthas per modum criſeos naſci, quæ ex ancipiti & diuturnâ naturæ & morbi luctâ moras trahat, longiores, breviores, ut alteruter fortior pluribus aut paucioribus præliis bellum illud confecerit. Nunc de antecedente & continente Aphtharum cauſis dicendum eſt. Antecedentem non ejuſdem indolis & moris eſſe, vel id unum argumento eſt, quod tanta illius moderatio & benignitas aliquando ſit, ut quamvis copia fatiget, edomita tamen & mitigata nihil negotii cordi faceſſat: Alias tam ferali rabie graſſetur & infeſtet, ut quaſcunque partes tetigerit, extrema iis minetur: Si cordi incubuerit, ejus calorem, motum, & quicquid ex eo in univerſum corpus virium diffunditur, tantum non ſuffocet: Si in infimum ventrem præceps feratur, ſymptomatum phalangem

langem invehat, & inter ea perniciosissimam diarrhœam, qua corpori vix succus & viribus fomes relinquitur: Pari modo si mentis sedem invaserit, deliria, vigilias, jactationes, furores, aliaque sævissima infligat, adeo ut hæc tanto imperio, quanto illa obsequio se gerat. Neque aliunde ferme illa empyreumatis diversitas petenda est, quàm à materiæ morbificæ coctione aut cruditate. Per pepasmum enim & coctionem, quæ excessu qualitatis infecta sunt, ad temperiei mediocritatem rediguntur; & quæ orgasmo huc illud palabunda vagantur, in ordinem redeunt; quæque substantiæ modo quodam omnis coctionis expertia sunt, ab utilibus separata convenientibus viis excluduntur: ut quocunque modo ferociam ponant, quæ à naturæ finibus longiùs recesserunt. Et ut hic quorundam, juniorum imprimis, qui postquam cùm sapientia veterum divortium fecêre, ipsis quoque artis vocabulis nuntium misêre, palato inserviatur, non intelligimus coctionem illam cæco modo fieri ab nescio qua natura partibusve solidis; sed cùm sit fermentatio, mistorum concursu, virtute & efficacia absolvi. Facilè enim concipimus plurima heterogenea inter se commissa se infringere, atterere, & luctando omnem asperitatem & feritatem amittere. Novum etiam è corde spirituum accessum semper humores non modo ciere, sti-

mulare & miſcere, ſed & quadam veluti Majeſtate omnia moderari. Quamvis difficile ſit omnes continenter meatus & ductus prodere, quibus animalis ſpiritus ad cor & deinceps in ſanguinem redeat; tamen de re ipſa dubitandum non eſſe, ſatis arguit & ſtructura cordis & ejus nunquam intermiſſa atque indefeſſa munia. Ex muſculis miro opificio totum contextum non niſi animali ſpiritu inflatur atque agitatur. Deinde ſingulis pulſibus is ignis in corde accenditur, qui non aliter in effœto ſanguine oriri poſſe videtur, quàm acceſſione & inflammatione acerrimi cujuſdam agentis: quod qui aliud ab animali ſpiritu comminiſcitur, næ ille argutando meras nugas agit. Conſentaneum etiam naturæ legibus eſt, ut quæ cordis anfractus ſemel tranſiere, ſi ſibi conſultum velint, identidem officinam illam repetant; qua à morticino languore vindicentur. Hic animalis ſpiritus in orbem ad cor regreſſus & ſanguini poſtliminio redditus ut rei naturalis pepſeos & coctionis autor eſt, ita pepaſmum & coctionem rerum alienarum, quæque præter naturam ſunt, primariò obit: Ut tanquam naturæ miniſter atque emiſſarius eam omnibus formam indat, quæ vel vitæ ſuſtentandæ ſint, vel excretioni facilitandæ. Hinc quæ ante ſeptimum morbi diem Aphthæ ſuboriuntur, multo moleſtiores & lethaliores ſunt iis, quæ à ſeptimo vel

nono

nono die proveniunt; Quod earum materia mitior & mollior tractu temporis evaserit, minusque jam viribus fractis gravis sit, quàm contumacior viribus integris.

Sed quia hactenus aphthas ut continuarum febrium comites vel pedissequas expendimus, antequam antecedens earum causa dimittitur, videndum est an ea semper in febrili miasmate consistat. Memini plurimis adfuisse me qui in summa apurexia aphthis tenerentur; quique præsensisse nullam febrim, ab omnique graviori malo se immunes fuisse asseverarent. Posse etiam aphthas per se oriri nulla præcedente vel comitante febri haud difficulter inducor, cùm quævis labes à naturâ victa & eò loci criticè expulsa earum materia esse possit. In infantibus certè & nuper editis talis acrimonia ac malignitas, præeuntesque febres non semper observantur. Omnis earum causa & origo in illis videtur deberi materno sanguini & polydædalæ isti impuritati, quam in utero contraxere, quæ levi sæpe ebullitione per sudorem & aphthas fugatur. Inquinamentum tamen febrile, majoribus vasis conceptum, sua, naturæque propensione ad Aphthas tendens, plerumque earum antecedens materia & causa est. Quæ ut continens fiat & ad dicta loca feratur nunc videndum est.

Docet usus, vacuationes, quamvis morbis sint pares, tamen eos non solvere, quin etiam

magis irritare, ſi eorum cauſa per loca non ſibi commoda viam affectet. Ita in variolis, & morbillis, ut & Aphthis ſtimulata alvus quantum ſæpe noceat experimur. Unde ad ſalutarem excretionem non modo requiritur naturæ incliclinatio & robur, quibus à moleſtis & alienis rebus liberetur; ſed vel imprimis ut peculiari humorum morbificorum ingenio ac motui ii meatus & viæ pateant, per quas inoffenſo curſu ferantur. Hinc in imperfectâ criſi, qua omne malum non una ſubitâ mutatione, ſed pluribus judicationibus abſumitur, optimè monet Hippocrates: quæ ducenda ſunt, eò ducenda, quò maximè natura vergit per loca convenientia. Neque hæc Aphtharum continens cauſa per arterias proximè in os, eique vicinas partes videtur egeri, ſed potius per vaſa, adulto hoc ſæculo detecta, quæ lympham vehunt, & ab inventoribus lymphatica apellata ſunt. Illa non tantum limpidiſſimam & puriſſimam ad oris, vocaleſque partes irrigandas aquam manant; ſed & ſæpe vitia, quæ induerunt, in eadem loca deponunt. Quid enim obſtet quominus ſincerus hic humor ex vaſis majoribus admittat & transferat quædam miaſmata & ſanguinis vitia, cùm tenuitate & fluiditate aptiſſimumvehiculum ſit? De hoc tamen cum nemine contenderim, quia ad felicem Aphtharum curationem exiguum momentum ac pondus videtur conferre.

Id

Id extra omnem aleam est, plurimum seri Aphthas comitari & ore, totoque capite exuperare. Videre licet sub earum exortum, ægros flammante febri aliquando non solum in somnum pronos, sed profundo etiam sopore inquietari, vellicari, & turbulentiùs evigilare. Quæ simul arguunt seri in capite plethoram & acrimoniam empyreumatis sero junctam, menti, sensibusque vel sepultis gravem.

Postquam internas Aphtharum causas, modumque generationis rudi minerva delineavimus, quo fato septentrionalem plagam potissimum oppugnent, quod in descriptione postremum erat, quærendum videtur.

Dari morbos endemios, qui certis quibusdam locis & populis peculiariter adhærent, nec aliis regionibus temerè conspiciuntur, ab omni ævo observatum est. *Lucretius* libro VI.

Est elephas morbus qui propter flumina Nili
Gignitur Ægypto in media neque præterea usquam.

Atthide tentantur gressus, oculique in Achæis finibus: Inde aliis alius locus est inimicus partibus ac membris, varius concinnat id aër. Alpium accolæ quàm obnoxii sint strumis, bronchocelis, & steatomatis; & Sarmatæ ac Poloni illi plicæ qua capilli veluti glutine inviscantur ac complicantur, notum est. Sed

omnium inſtar eos arguit Scorbutus noſter qui haſce oras perpetua Tyrannide occupat, & hic veluti ſepem regni conſtituit. Aphthas autem noſtrates ex eorum cenſu eſſe facilè mihi conſentiet, qui omnia retro ſæcula, & quà diverſus à noſtro orbis porrigitur, animo relegerit. Priſci artis noſtræ Patres in hoc affectu ſilentio pluſquam ſacro uſi fuere; & qui deinceps inſecuti ſunt, quique hodie calidioribus terris humanæ ſaluti conſulunt, nuſquam earum meminere.

Solo, ut ſupra dictum eſt, nomine nobiſcum conveniunt, qui, ſi utrarumque natura ſpectetur, maximo intervallo diſſident. Si rem ſuis momentis perpenderimus, non utique magno labore cauſas explorabimus: nam qui in his oris humor naturæ vi in Aphthas propendet, eaſque gignit, ferventiore tractu eum ſudor omnem exhaurit. Quippe aër ſubtilior, corporum habitus rarior, humores tenuiores & fluidiores, omnia denique ad diaphoreſin & ſudorem comparata ſunt; contra apud nos frigidius & humidius cœlum, victus crudior, habitus corporum denſior & humores craſſiores, reliquaque omnia totidem fere ſudoris remoræ ſunt. Nec levia aut pauca indicia ſunt, quæ probent, noſtratium Aphtharum materiam æſtuante plagâ critico ſudore diſſipari. Nam hic copioſior ſudor & uberiores urinæ Aphthas imprimis tutiores, levioreſque

efficiunt:

efficiunt: quæ vacuationes si quo modo præpediantur aut subsistant, maxima Aphtharum vis etiam à valido, sed oppresso corde emergit ac continuo succrescit. Materia enim aphthodes sero potissimum miscetur & ob id commodissime vacuatur per vias quibus serum & lympha defecatur. Ad hæc nihil in aphthis funestius est illis excretionibus quæ revulsionis lege sudorem remorantur: ut si alvus, uterus, hæmorrhoides, aliæve partes sponte vel temere irritatæ præsentibus aphthis magnam eorum, quæ consuevere, copiam profundant.

Adeo ut nostrates aphthæ suboriantur lentâ crisi, quæque hic æmuletur eam, quæ in naturis, locis, aëre, victu calidioribus sudore aut urinâ peragatur. Est quoquam prodire tenus si non datur ultra.

Nec omnibus quidem borealibus tractibus ex æquo frequentes ac graves sunt: Singulæ ferè urbes aliter eas experiuntur. Zelandia nostra adeo iis exposita est, ut senescente autumno aut ineunte hyeme decimæ quæque & ultra ex continuis febribus per eas terminentur. Horum omnium endemiorum malorum causas si ex Physicis instituti nostri ratio pateretur transferre, non aliam nunc animo lubentius amplecterer, quam in mundi hujus incunabulis omnia ex iis simplicissimis rerum seminibus (quæ innumerabilia sunt) coa-

luiſſe atque etiam dum conſtare, quæ firmam & ſtabilem, nullâque creatâ vi domabilem naturam ſortita, multifariam quidem inter ſe committuntur, dividunturque, neutiquam vero primum ſubſtantiæ modum exuunt vel mutant. Quæ primordia ut terram noſtram componunt & pro naturæ ſuæ indole omnia afficiunt, ſingulas telluris hujus regiones & plagas iis omnibus referciunt, quæ nobis vel amica vel inimica, ſalutaria vel noxia ſunt. Nec ſubterraneis modò mineralibus alia aliis loca ingravidantur, atque imprægnantur; ſed ſumma hinc terra quæ inquinamenta induit, illis aquas, aërem, fruges, fructus, omnemque hominis nutricatum ſpargit: adeo ut inter ſacra menſæ, dum genio litatur, cum gulæ illecebris ea admittantur, quæ cuniculos in vitam ſenſim agant, eamque, mox demoliantur.

Has leges, æternaque fœdera certis impoſuit natura locis.

Ut Medicina, naturæ ſimia, ex combinatione ſimplicium alia atque alia in uſum hominum medicamina præparat; ita ex fœcundiſſimâ naturæ penu quædam ad ſalutem & noſtri conſervationem nobis ſuppetunt, nonnulla in perniciem ſimul obrepunt; quod aliena & heterogenea labem ſuam ubique relinquant: adeo ut ex iis fontibus domeſtici & vernaculi morbi emergant, qiubus vita ſuſtentatur & conſervatur.

Vento-

Ventorum quoque ac cœli, solisque clementia vel ferocia, locorumque situs sua huc pondera conferunt. Cyclades Zelandiæ nostræ, mediis aquis innatantes, cum non nisi vada sint congesto aggere cincta & ambienti pelago vix caput extollentia; cumque Neptuniam hanc prolem ventorum furori objiciant, quid mirum eum hic cœli haustum esse, qui præter uliginosi soli salsedinem, eorum affectuum parens sit, de quibus aliæ gentes ne fando quidem inaudiverint? Sed longius digressi in viam redeamus. Dum procatarcticas & externas causas nostratibus aphthis eas assigno, quas in genere omnium endemiorum morborum scaturigines agnosco, non eadem mea ac illorum mens est qui veterum aphthas tradidere: Illi enim, dum ea externa assumuntur, vel alio quovis modo internas oris partes feriunt, acri erosione, aliâque infestâ qualitate proxime volunt parere ea ulcera, quæ ipsis aphthæ vocantur; secus autem, vitia ea ut foris ingruunt, ita aphthas nunquam edunt, nisi prius universum sanguinem affecerint idque negotii solidis partibus creaverint, ut continuæ febres inde plerunque succrescant, quæ peculiari naturæ, humorumque motu in aphthas desinunt. Sed ad signa earum transimus. Diagnostica, quæ præsentes eas indicant, cum oculis obvia sint, & dijudicari vel à mulierculis possint, minus anxiam & sollicitam o-

peram

peram poſtulant. Ea vero diagnoſis, quæ aphthas imminentes & mox erupturas ex artis legibus ſpeculatur, difficilior eſt, & incertâ augurandi fide fere nititur. Utcunque ſe habet, præſtrinxiſſe eam, utique fraudi non erit. Inſtare aphthas docent primo ſpirandi & deglutiendi labores; æſtuſque pectoris reciprocantis inordinatior atque immoderatior; vox minus diſtincta ac clara, lingua etiam, omniſque interni oris compages ab indomita ſiccitate exaſperatur; Somnus nunc turbulentus, nunc profundus, ſed à quo non magno adeo opere ægri levantur. Quæ ab urinis in hunc finem indicia petuntur, adeo incerta ſunt, ut recenſeri non mereantur. Mitiſſimæ tamen aphthæ poſt coctionis ſigna, quæ nobis urinæ exhibent, apparent.

Nec contemnendo etiam argumento colligitur aphthas in procinctu ſtare, ſi ægri mala ab iis vacuationibus, quæ alias omnibus minuendis aut tollendis pares erant, adeo nihil remittant, ut magis magiſque indies ingraveſcant. In continentibus febribus, vel tertianis putridis ſi alvus naturæ ſponte vel artis auxiliis proritata magnam vim bilis, ejuſque ſaburræ, quæ præcordia occupare ſolet, excluſerit, ſi vomitu, urinis aliiſve vacuationibus undique ægri rebus proſpectum fuerit, & ea tamen vel adeſt vel inſequitur vitalium anguſtia, præcordiorum oppreſſio, ac refugien-

te

te animo virium præcipitatio cum inquietudine, aliâque terrificorum symptomatum phalange, ut ægri depositi videantur; in his reipublicæ humanæ seditionibus ac tumultibus non temere aphthas impendere suspicabitur, quisquis usu cognoverit, unius noctis spacio hæc omnia componi, si solutis repagulis, victisque obicibus naturæ vigore aphthæ proruperint. Quin illud, cum quo collato pede natura congreditur, facile concludet ejus ingenii esse, ut non per regiam viam, sed faucium angustias salutarem fugam capessat; quo omnia etiam consilia ac operam intendet, ut iis adminiculis, quæ inferius tradentur, in dicta loca hostem eliciat. Ex his signis, utcunque verisimilibus nemo nisi limitando futuras aphthas prædixerit: cum inter hæc nihil aphthodes sæpe lateat ac metuendum sit; & nonnunquam paucissimis horum præmissis magnâ copiâ derepente prosiliant. Qui vulgi auram aut etiam vanissimæ gloriolæ choragium ex hujusmodi præsagiis captant, & se, & artem sæpe sæpius deridendam exponunt. Ut aphthæ propinquæ Medicos identidem fallunt, ita præsentes non meliori fide agunt, si ex illis salutem vel mortem hariolari velimus. Imprimis enim, ut earum prognosin attingam, incertum & anceps illud malum est. Sæpe cum maximam sui spem ægris ac Medicis fecit, præter omnem exspectationem

ad exitium tendit. Cum ratione tamen prognoſtica quædam pro earum differentia inſtituuntur. Cum aliæ ſint infantium, adultorum aliæ, ſuæ etiam decrepitorum: nunc exhauſtis viribus, alias integris aut leviter labefactis ſuperveniant; Interdum mitificatâ & coctâ morbi materiâ, aliquando crudâ & efferâ oriantur: nonnunquam aliquot ſolum puſtulis ab utrâque uvulæ regione ſummum duntaxat palatum ſpargant, rurſus non tantum univerſo ori interno, ſed etiam interioribus partibus inſideant; in tanto diſcrimine liquere arbitror, longe mitiores, tutioreſque eſſe quæ conſtantibus viribus, adultâ ætate, poſt conflictum naturæ & morbi cum ſignis concoctionis à ſeptimo vel nono morbi die, non ita magnâ copiâ, pacatis pleriſque ſymptomatibus, & imprimis ceſſante aut multum remittente febre emergunt. Semper graves & tremendæ ſunt provectiori ſenectæ, ut & effetis viribus. Intutæ etiam ſunt, quæ aliquoties evaneſcendo repetitis ictibus & inſultibus naturæ negotium faceſſunt, & non niſi ſummâ ægri diligentiâ ac Medici curâ, ope plerunque medicamentorum laborioſius revocantur. Quâ indole maximam partem illæ ſunt, quæ ante ſubactam morbi materiam proveniunt. Nam ut omnis anadrome materiæ pacatæ ac coctæ vel per ſe anagogem ſalutarem habet, ita crudæ

&

& ferocientis; vel nullam vel difficilem. Malum etiam si mulieri seu stati, seu intempestivi menses profluxerint: revulsionis enim lege ab eâ sede, quâ solâ cum salute ægri maturescere poterant, in diversam & alienam corporis regionem miasma aphthodes trahunt. Sæpissime vidi etiam in vegetâ ætate cum ab aphthis nihil aut periculi perparum imminere videretur, à solâ mensium eruptione omnia in pejus ruere ac retro sublapsa referri. Eâdem ratione alvus sæpius & copiosius egesta, atque etiam hæmorrhoides hic nocent. Quamcunque corporis regionem aphtharum fomes invaserit, præter eas, quas naturæ ductu atque auspiciis sibi vindicavit, ibi debacchari & extrema minari solet. Catharrus quoque si aphtharum tempore in fauces vel vicinas interiores partes procubuerit, non modo aphthæ dilabuntur, sed nisi vires validæ fuerint, exitialiter latere consueverunt.

Graviores & periculosiores illæ sunt, quæ nullis inter initia morbi vacuationibus administratis, ab impuris, plenisque vasis effunduntur. Quod hic & alibi contingit quam frequentissime: Nam quamdiu vis morbi patitur, sumptibus parcunt & in ipso demum statu ad Medici operam plerunque confugiunt, quo non modo omnia intentata sunt, sed attritæ vires & in aphthas natura propendens, vix quicquam dignum &

par

par morbo tentari ſinunt. Cæterum cùm affectus hic ſæpè diuturnus & vario fato formidabilis omni ætati ac ſexui ſit, magno ſolatio & virium adminiculo appetitus qui fere ſemper languet, nonnunquam exacuitur. Hoc beneficio, quamvis malum protrahatur, ægri perferendo ſunt: cum à novo commodi alimenti ſucco plus naturæ, quo fulciatur, accedat, quam mora rerum, quæ præter naturam ſunt, ei auferat. Quod cumprimis videre eſt, cùm

Placidus feſſum, leniſque foves,
Tuque ô domitor, ſomne, malorum,
Pars humanæ melior vitæ.

Sed ad curationem velis remiſque properamus. Ea in hiſce potiſſimum duobus conſiſtit: Aphthæ in ore conſpicuæ, lenientibus ſtomaticis maturandæ ſunt, & vaſorum reſiduus ille æſtus febrilis, qui quam rariſſime per aphthas univerſus ſimul & ſemel critìtè expellitur, temperandus, omnibuſque modis minuendus atque abſumendus eſt. Prius autem quam hæc perſequar, quærere lubet quid ſtatuendum ſit de venæſectione & purgatione, communiſſimis atque efficaciſſimis ad deplenda, mundandaque vaſa auxiliis. Quod ſanguinis eductionem, poſtquam aphthæ prodierunt, attinet, ſcio eam variis locis à quibuſdam temere

mere administrari, nullâ aphtharum ratione habitâ, modo suppressa aliqua vacuatio, aut plena, turgentiaque vasa eum detrahendum, vel ebulliens effervescentia refrigerandum suadeant. Sed cum ea per aphthas naturæ studio ac motui adversetur, cumque victum, fugatumque hostem in penetralia reducat, & ea subsidia queis bellum hoc natura feliciter conficere solet subducat, ægrosque ad eâ fœde mactari sæpissimè visum sit, nullum locum conspectis aphthis sanguinis missioni relinquimus, nisi forte alius quis affectus, qui magis turgeat, iisdem conjungatur. Vidimus in virgine viginti trium annorum, cui inordinati ac parciores menses erant, verâ pleuritidè aphthas comitatas. Cum sinistri lateris acerrimus ac pungens dolor, duspnæa, tussis, ardentissima febris, aliaque mala præsens remedium exposcerent, non dubitavi satis largâ copiâ sanguinem educere; & cum nec hoc auxilio, nec juleporum ac topicorum convenientium usu ulla sanguinolenta vel purulenta sputa prodirent, nec quicquam eorum, quæ jugulare ægram videbantur, vel hilum remitteret, medicamentum, quod placando dolori ac sudori studeret, exhibui: à quo (mirum visu audituque) quæ sinistro lateri ac pleuræ impacta morbi materia fuerat, nigerrima ac fœtidissima per alvum omnis excernebatur & evanescentibus funestis illis symp-

tomatis ſola animi deliquia ab eâ diarrhæâ orta cum aphthis perſeveravere, quæ in vigente ætate victu ac medicamentis roborantibus edomîta priſtinæ ſaluti ægram reſtituere. Eandem veneſectionem memini in nauta meo juſſu factam, quem poſt aphthas phrenitis, aliaque horrenda mala tenebant, eâque adeo levatus fuit ut vel uni huic ſalutem ſuam debuerit. Hæc tamen non incaute tendanda ac æmulanda ſunt, & (ut dixi) niſi alia aphthis graviora omnem medici curam atque operam in ſe convertant: plura enim & majora ab ancipiti hoc præſidio metuenda quam ſperanda ſunt. Omnem igitur præſentibus aphtis inciſionem venæ huc uſque damnamus atque proſcribimus, quamvis ex ægri rebus ante earum exortum non modò obiri poſſe ſed quam ſæpiſſime debere contendamus.

Nihil enim aphthas tam lenes ac tutas præſtat quam ſi ſuo tempore univerſales vacuationes præceſſerint, naturamque ſub impuro onere ingemiſcentem aliquo faſce levaverint. Eædem rationes, quæ veneſectionem efflореſcentibus aphthis diſſuadent, etiam contra purgationem eam militant, quæ cacochymiæ propria atque accommodata ab univerſo corpore & ulterioribus viis noxios quoſque humores trahit. Ea hic funeſtiſſima eſt & intra pauces horas hypercatharſi finem vitæ plerunque facit. Alia eſt purgatio impropriè ità

dicta,

dicta quæ crassiorum intestinorum aut etiam, primæ regionis fœces subducit, & non nisi consecutione quadam ulterius extenditur, quæque non tàm epoto quàm injecto medicamento obitur. Ea præclaram per aphthas operam sæpè prestat; & intestina eluendo, alvumque remorantem prolectando non tantum infimi ventris vitia mitigat aut compescit, sed etiam ab oppressione per eam vindicata natura alias evacuationes, per urinas, sudores, atque ipsas etiam aphthas feliciùs molitur. Tamen & hic circumspectione opus est, nec nisi tertium jam diem aut etiam ultra segnescente alvo commodè tentatur. Lenientes ac emollientes clysteres, si facultates ægri id præsidii genus patiantur, præ aliis omnibus probantur; sin minus, glandes. Quæ ore assumuntur medicamenta alviduca, vel alimentosa sunt, & hebitiora ac ignaviora ferè frustra ad duriores fœces accedunt, vel validiora subsistentem quidem alvum agitant, verum diarrhϾ metum injiciunt. Si quando imtempestivo ac præpostero purgantium usu aut sue ipsius sponte converso motu peccans humor in ventrem illabatur, dissipates atque evanescentibus aphthis accensâ febri, deliquia, singultis atque exitialis illa hypercatharsis invehuntur. Nec ea componuntur nisi omni ope præceps alvus sistatur & aphthæ postliminiò redeant. Quæ omnia, ut felicissimè & ex ægri ac Medici vo-

to res cadat, imminutis tamen viribus & temporis diſpendio fiunt. Caveat igitur junior Medicus, ſibique ac ægro temperet, ne hunc hoſtem exhibitis temerè catharticis laceſſat: nam galeatum ſerò duelli pœnitet. Quod quidam, imprimis pueruli, negligentiùs ac viliùs habiti, totos quandoque dies ac noctes in aphthis ſummâ animi alacritate ac vigore dejiciant (quod & in variolis aliquoties vidi) ea non tam exempla quàm monſtra ſunt. Poſtquam ex uſu quotidiano prodidimus, quomodò utrumque illud potentiſſimum ac frequentiſſimum alexicacum, venæſectio ac purgatio, in aphthis moderandum, ad reliqua progedimur. Aphthæ, ut ſupra dictum eſt, vel crudâ atque etiamnum turgente morbi materiâ, durantibus ebullitione & ſanguinis in majoribus vaſis effervescentiâ, febre, aliiſque cognatis malis ante aut poſt ſeptimum morbi diem oriuntur; vel à ſeptimo die, ſubjugatâ ac probe concoctâ omni malorum materiâ, diſceſſione utilium factâ, à robuſtâ naturâ in locis convenientibus gignuntur. In his præter commodam diætam & pauca quædam ſtomatica nullus uſus medicamentorum eſt. Quid enim victricem & triumphantem naturam, erectis in ore tam illuſtribus tropæis, rebus his ingratis non aliter quam ſi medio adhuc campo hoſte committeretur aut in acie ſtaret, interpellare ac turbare juvet? optimum hic

hic remedium est nullo uti remedio. Quamvis non ita frequenter, tamen fieri videmus, ut cum aphtharum ortu reliqua mala, quæ Medici curam sollicitant, oblitetentur atque aboleantur, & omnis in solo ore ac faucibus labor consistat. Hoc in casu quibus os & ori vicina colluenda sint, quibus gargarizandum, quæ stomatica subsidia apellantur, quia in eo cardo rei vertitur, diligentiùs est limitandum. Utuntur hodie practici, iique haud obscuri nominis, refrigerantibus atque astringentibus, seu actu, seu (uti vocant) potestate talia fuerint. Sed quo fato ipsi viderint. Hoc constat, quantùm ori ac faucibus per frigida illa spacii ac laxitatis, tantùm cordi & vitalibus angustiæ, anxietatisque parari. Tantùm possunt præjudicia, ubi animos semel invasere: nec cœcitatem modò inducunt, sed & videndi desiderium adimunt. Priscorum aphthæ, cum erodentia ac serpentia ulcera fuerint, refrigerantium ac hujusmodi astringentium opem postulaverunt; sed alia longe nostratium ratio est, quæ quo magis proliciuntur, hoc mitiores sunt, & tùm demùm ferociam suam in graves tumultus acuunt, cum exitu prohibentur. Male utique juvandi artem profitetur, qui cum natura, quam tuendam suscepit, digladiatur, & ab externis ad interna malum traducit, ablatum ratus quicquid extra sensuum ambitum est. Alterutrum repellendo fieri ne-

ceſſe: vel ut ardor aphthodes, præpeditus, inſtauratis præliis, avalidâ naturâ ægrè vincatur, vel debilem obruat. Iis igitur, quibus os colluitur, aphthæ non fugandæ, ſed provocandæ ſunt. Quæ non alia ſunt quàm lenientia, maturantia, dulcia, pectori amica, omnia formâ liquidâ & actu tepida. Plebs noſtra uſu & Medicorum præceptis edocta, poſthabitis omnibus operoſioribus & ſumptuoſioribus medicamentis tutiſſimè utitur vel ſolo raporum juſculo ſaccharo edulcorato, vel ſi tempeſtas anni id negat, ſolâ cereviſia tenui ſaccharatâ. Quæ duo, ubi intepuerunt, omnes oris partes alluendo, & in imas fauces deſcendendo non modo aphtharum acrimoniam, ſi quæ ſit, placant; ſed omnem etiam qualitatis exceſſum mitigant atque hoc pacto maturationem perficiunt. Quanquam illa hoc magis probanda ſunt, quod nobis familiaria, alienam ac ingratam medicaminis vim non reſipiant; tamen in eum finem plurima alia præſcribi poſſunt. Ut rei medicæ ignaris gratificemur, formulam gargariſmatis, quod domeſticum & quovis tempore omnibus parabile eſt, adjungam ℞ hordei mundati ℥j paſſularum exacinatarum ℥ij ficus n° iij liquiratiæ raſæ ʒiij coque ex aq. communi ad ℔ij in colatura ſolve ſyr: injubini ℥ij. miſce. Si procul ab urbibus ruri degitur, loco illius ſyrupi, vulgari ſaccharo colatura dulceſcat, & palato

to concilietur. Hujusmodi collutione oris identidem utendum est ut obsessæ atque aridæ fauces id jubent. His subjugunt multi varios linctus, quorum quamvis nullos nisi refrigerantes ac repellentes improbem; tamen quia omnes syrupi ventriculi tenorem solvunt & flacciditatem ei inducunt, ad hæc plurimo muco constipant, nauseamque & cibi fastidia augeant, omitti salvis ægri rebus possunt. Si quis tamen eos concupiscat ex omnibus jujubinus, tussilaginis, capellorum veneris, de liquiritia optimè eliguntur. Eâ cautione ut inter initia exortus aphtharum temperati, in progressu & fine calidiores præferantur. Jam denique dispiciendum est quomodo in imperfectâ ac lentâ crisi, quæ frequentissima est, aphthæ regendæ sint. Si omnis vasorum majorum æstus non cum aphthis deferbuerit, sed turgescendo pro suo, partiumque quas occupavit ingenio tumultuetur, caute tractandus est, ne feræ sævientis more stragem edat. Nec ad hoc magnâ vi semper opus est: blandiendo & palpando ferocissima quæque mansuescunt: peragit tranquilla potestas quod violenta nequit. Sæpe commoda victus ratio palmam hic præripit ei medendi modo, quo plurimis & variis medicamentorum formis ægri delassantur. In victu conveniunt omnia corroborantia & quæ citra offensam pectoris refrigerando humorum fervorem temperant,

nec

nec non urinam & ſudorem cient. Ille puerperarum potus ex vino rhenano, ovis, cinamomo, ſaccharo & croco confectus ſæpe omnibus intentionibus ſolus ſatisfacit, & niſi calidior ſitim, ſiccitatemque adaugeret, omnium, quæ promovendis aphthis ſunt, magnum inſtar foret. Nunc gallinarum, carnis vitulinæ, aut vervecinæ, niſi alvus laxior ſit, jus pauco croco aut corucervino præparato conditum optimè naturam adverſus hoſtem inſtruit. Si res tenuiores hos ſumptus non ferant, ova ſorbilia cum croco aut dicto cornucervi præparato ſumpta idem fere præſtant. Lac etiam vaccinum cum hordei farina in pultem actum ad conciliandum ſomnum in noctem ſumitur. Placentam apud nos ex lacte, ſaccharo & ovis in formam paulo ſolidiorem lento igne coquunt. Cui aliquem etiam hic locum damus, ſi fauces liberiores ſint deglutiendo. Hoc fere modo poſſunt plurima pro cujuſque genio ex victu quotidiano proponi. Sed fugienda ſemper in hoc affectu acida. Quæ licet putredini potentiſſime adverſentur, & languentem ventriculum ſtimulent, pleriſque etiam gratiora ſint, quia tamen pectoris ingratiis invitiſque pulmonibus uſurpantur, ne tuſſim aphthis infeſtiſſimam pariant, releganda ſunt. Pro potu, quibus res auguſta domi eſt, utuntur ſuo raporum juſculo aut cereviſiâ dulcoratis: ditioribus varii julepi præſcribuntur, ne

eo compendio sanitas vilescat. In rudiorum gratiam hæc formula sit ℞ hordei perlati ʒvj fol: & flor: borag: bugloss: ā m iß cinamom: ʒi liquiritiæ ʒiß coque ex aq. coi ad ℔ iß in colatura macerentur bihorium calide cons: borag: violar: ā ℥j. factâ per manicam hippocratis colaturâ & additis sp: sulphur: gutt: XIV. f. potus clarus. Si vero majori humorum ebullitioni & sævioribus symptomatis hæc hactenus præscripta imparia fuerint, ad medicamenta generosiora ac potentiora confugiendum est. In contumacioribus vigiliis vel somnis emulsiones ex seminibus frigidis, leniora etiam narcotica, si virium robur adsit, conveniunt. Variæ etiam potiones adversus febrilem æstum conponuntur ex lapide bezoardico, cornucervino, salibus Carduibenedicti, absinthii, oculis cancri, tartaro vitriolato cum syrupis violar, papau; rhæados & stillatiis aquis calendul. carduib. quæ hic celebratur gelatina cornucervi, ex re & summo usu est. Si vero hisce cardiacis & febrifugis indurata alvus constipetur, tertio quoque die (uti dictum) clystere vel glande sollicitanda est. Id enim in omnibus morbis, imprimis acutioribus contingit, ut licet crassæ & indomitæ ciborum reliquiæ in intestinis nulla colligantur, quia nihil aut parum earum rerum assumitur, tamen à majoribus vasis semper quædam in alvum deponuntur, quæ alendo corpori inido-

nea ſunt & ob craſſitiem per alias vias excerni nequeunt. Ne igitur hæc in imo ventre cumulata, longiori morâ hypochondriis, naturæque moleſta ſint, tempeſtive provocanda ſunt. Hac ſolâ cautione ne inquinamentum aphthodes introrſum deorſumque proritetur.

Si autem ſponte vel præpoſtero aſſumptorum aut injectorum uſu ad inteſtina ruat, & ea acri morſu vellicando ad peſtiferam diarrhæam inſtiget, hoc caſu non clyſterum blandimentis acrimonia inteſtinorum eluenda eſt, ut alias in dejectionibus bilioſis & fervidis frugefere fit; ſed unâ eâdemque operâ effrænis alvus cohibenda, & perverſus humorum motus corrigendus eſt. Cui inſerviunt enumerata paulo ante ſimplicia, ſudorem ſimul elicientia & alvum compeſcentia ſi in potionem hujuſmodi formentur: ℞ magiſter coralorum, cornucervi præparati à ℈j theriac: ℈ß croci gr. vij. ſyr: papau: albi, ſi ætas & vires ægri ſinunt, ℥ß aq. carnuib. q. ſ. miſce f. brevis potio, pro ætate adultâ. Vel talis ℞ decocti card. b. aut ſcordii, aut meliſſ: fl. calendul. cinam: omnium q. ſ. ℥iij adde ſaiis card. b. oculor; cancri, tartari vitriol, ſi ingens æſtus ſit, ana ℈j ſyr: de roſis ſiccis aut corallor: ℥ß miſce. Atque hoc modo innumeræ potionum formulæ ex prædictis conflandæ ſunt. Quæ quidem omnes id potiſſimum

agunt

agunt dictâ victus ratione adjutæ, ut aphtharum materiam cœco furore in interiora atque inferiora pronam verso itinere ad superiora & exteriora repellant. Quæ res vel sola salutares ac tutissimas aphthas facit.

Sunt enim illæ alicujus malignitatis participes, præcipue in adultis & ardentibus febribus. Hujus ratione omnem fere Medici curam ad se trahunt, atque alias omnes vacuationes, cœteraque auxilia pro earum arbitratu ac imperio fieri par est. Quippe prima ac summa malignitatis ratio est, quod ea ipsi vitæ fonti insidietur atque hyperbolica substantiæ hyperbasi subitam atque inexspectatam plerumque cladem edat. Quam explicare ut hic locus non patitur, ita aphthas eâ non carere plurima docent, & ante omnia acerimus ille cordis conflictus, totiusque humanæ œconomiæ tumultus, ubi qui fusus, fugatusque videbatur, aphtharum æstus denuo ad corredit. Hoc igitur præ cæteris agendum, ut ab eâ malignitate. Vitalia vindicentur & sarta tectaque maneant. Quia vero aphthæ nunquam fere ita maturescunt quin vario insultu, iterum iterumque cor lacessant, viribus semper consulendum est, ut repititis mali ictibus pares sint. Quod non ægre fiet, cum omnia quæ aphthis eadem &viribus dicata sint. Præscriptæ potiones ætati, viribus, malorumque sævitiæ prudenter accommodandæ sunt,

nec

nec crebriores eſſe debent, quod citra virium jacturam non ſumuntur. Inſ.aurans victus ſecuritati conjunctam magnam efficaciam ſemper habet. His obſervationes quaſdam ſubjungerem niſi aliorum de hujus mali naturâ ac cura mentem audire ſatiùs putarem.

FINIS.

ERRATA.

Pag. 194. *lin.* 13. poſt *inflammationes* adde *Eryſipelatodes.* Ibid. *lin.* 20. poſt *aut* adde *pedis totius, prolapſus brachii aut.* Pag. 195. *lin.* 17. *ſani* lege *ſunt.* Pag. 198. *lin.* 21. poſt *modò* adde *rubræ, modò.* Pag. 206. *l.* 28. poſt *malum* adde *ovum.* Pag. 207. *lin.* 26. adde poſt *tanquam, ſibi propriam arri puerunt, & Medici,*